

процесуальної поведінки, що слугує справедливому, своєчасному та неупередженому вирішенню цивільних справ. Саме на сторони покладається відповідальність за повноту фактичного матеріалу, цим досягається мета держави якнайменше втручатися у сферу інтересів осіб та надається сторонам широке коло можливостей захищати свої права та інтереси.

Реалізація принципу змагальності передбачає суттєву зміну ролі суду в процесі доказування у цивільній справі. За влучним виразом англійських юристів: «суд мовчить», тобто тільки спостерігає, не приймаючи активну участь у процесі.

Згідно ч. 5 ст. 12 ЦПК суд, зберігаючи об'єктивність і неупередженість: 1) керує ходом судового процесу; 2) сприяє врегулюванню спору шляхом досягнення угоди між сторонами; 3) роз'яснює у випадку необхідності учасникам судового процесу їхні процесуальні права та обов'язки, наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій; 4) сприяє учасникам судового процесу в реалізації ними прав, передбачених цим Кодексом; 5) запобігає зловживанню учасниками судового процесу їхніми правами та вживає заходів для виконання ними їхніх обов'язків.

Примітно, що зі статті про змагальність зникла згадка про те, що «суд сприяє всебічному і повному з'ясуванню обставин справи», хоча і конкретні дії, якими таке сприяння відбувалось залишились у тексті статті: суд роз'яснює учасникам судового процесу їх права та обов'язки, попереджає про наслідки вчинення або невчинення процесуальних дій і сприяє здійсненню їхніх прав у випадках, встановлених цим Кодексом. Хоча про повно і всебічно з'ясовані судом обставини є згадка у ч. 1 ст. 83, ч. 5 ст. 263, у ч. 1 ст. 294 ЦПК.

Згідно ч. 2 ст. 214 ЦПК головуючий відповідно до завдання цивільного судочинства керує ходом судового засідання, забезпечує додержання послідовності і порядку вчинення процесуальних дій, здійснення учасниками судового процесу їх процесуальних прав і виконання ними обов'язків, спрямовує судовий розгляд на забезпечення повного, всебічного та об'єктивного з'ясування обставин справи, усуваючи із судового розгляду все, що не має істотного значення для вирішення справи.

***Гусаров Костянтин Володимирович,***  
*доктор юридичних наук, професор, завідувач кафедри цивільного процесу*  
*Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

## **ДИСКУСІЙНІСТЬ ОКРЕМИХ ПОЛОЖЕНЬ ПОНОВЛЕННЯ СТРОКУ НА АПЕЛЯЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ**

Викладення у нових редакціях процесуальних кодексів держави, зокрема ЦПК України, стало підставою для дискусій про дію процесуального законодавства в часі та про застосування процесуальних строків, передусім встановлених для апеляційного оскарження судового рішення. Окремо слід приділити увагу доцільності поновлення строку на оскарження такого рішення апеляційним судом після спливу тривалого часу із дня ухвалення акту правосуддя судом першої інстанції. Прикладом може служити Постанова апеляційного суду Закарпатської області від 18.07.18 р. по справі № 712/2-350/2010, якою скасовано та залишено без розгляду рішення Ужгородського міськрайонного суду вищевказаної області від 12.10.2010 р. [1]. У вказаній цивільній справі правовідносини стосуються визначення підстав набуття права власності щодо Невицького замку територіальній громаді Кам'яницькій сільській раді. Саме методологічним проблемам регулювання відносин власності за вітчизняним законодавством приділяв увагу Ю.С. Червоний [2]. При дослідженні судових рішень по даній судовій справі слід відмітити два основних дискусійних питання.

Перше з них ставить на меті з'ясувати, чи поширюється присічний річний строк, визначений абз.3 ст. 297 ЦПК України 2004 р. (у редакції, чинній до 15 грудня 2017 р.), на апеляційні скарги, які подані прокурором або органом державної влади (які не брали участі у справі) після 15 грудня 2017 р. на рішення, ухвалені судом до набрання чинності ЦПК України у редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, тобто до 15 грудня 2017 р. Друге питання ставить на меті надати відповідь на те, чи поширюються виключні випадки, передбачені п.п. 1, 2 ч.2 ст. 358 ЦПК України (у редакції, чинній з 15 грудня 2017 р.) на апеляційні скарги, які подані після 15 грудня 2017 р. зі спливом одного року з дня складення повного тексту судового рішення, ухваленого судом до набрання чинності ЦПК України у редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, тобто до 15 грудня 2017 р.

Дослідження вказаних питань дозволяє зробити наступні висновки. По першому з них вважаю за доцільне звернути увагу на наступне. Пунктом 13 частини 1 Розділу XIII Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII передбачено, що судові рішення, ухвалені судами першої інстанції до набрання чинності цією редакцією Кодексу, набирають законної сили та можуть бути оскаржені в апеляційному порядку протягом строків, що діяли до набрання чинності цією редакцією Кодексу. Таким чином, дотримання присічного річного строку, визначеного абз.3 ст. 297 ЦПК України 2004 р. (у редакції, чинній до 15 грудня 2017 р.), є обов'язковим при оцінці можливості відкриття апеляційного провадження відносно апеляційних скарг, які подані прокурором або органом державної влади (які не брали участі у справі) після 15 грудня 2017 р. на

рішення, ухвалене судом до набрання чинності ЦПК України у редакції Закону України від 3 жовтня 2017 р. № 2147-VIII, тобто до 15 грудня 2017 р.

З огляду на вищевказані питання логічною уявляється негативна відповідь на друге питання, що ставиться на початку цієї роботи. Обґрунтовується такий висновок тим, що застосування визначених вище виключних випадків можливе за умови застосування даних процесуальних правил до оцінки тих апеляційних скарг, що подані не за правилами, про які йде мова у відповіді на вищевказане (перше) питання.

Поряд із вказаним доцільно звернути увагу і на те, що суд апеляційної інстанції у Постанові, що ухвалена за результатами розгляду апеляційної скарги припустився, як на мене, певної неточності у визначенні процесуально-правового положення прокурора, який є ініціатором апеляційного оскарження. Так, у тексті Постанови суд апеляційної інстанції характеризує прокурора як особу, яка не приймала участі у розгляді справи, не була присутня під час проголошення судового рішення. Саме з цієї причини право апеляційного оскарження вона має набувати саме з моменту отримання копії такого рішення, а не з часу, коли така особа могла дізнатися про існування акту правосуддя. Проте цивільне процесуальне законодавство та, зокрема, Конституція України, визначають прокурора як самостійного учасника цивільних процесуальних правовідносин, умови реалізації права апеляційного оскарження якого відрізняються від процедури апеляційного оскарження осіб, котрі не приймали участі у розгляді справи та не були присутніми під час проголошення судового рішення. Їх права та обов'язки мають вирішуватись актом правосуддя, що оскаржується.

Вплив прокурора на законну силу судового рішення у вказаному випадку шляхом подолання ознак остаточності останнього порушує принцип правової визначеності та є критикою з боку Європейського суду з прав людини (наприклад, справа «Брумареску проти Румунії»).

### **Список використаної літератури:**

1. Постанова Апеляційного суду Закарпатської області від 18.07.18 р. по справі № 712/2-350/210 //Ел ресурс: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75434587>.
2. Червоний Ю.С. Методологические проблемы регулирования отношений собственности по законодательству Украины // Проблемы методології сучасного правознавства: Матеріали міжнар. наук.-теорет. конфер. (9-10 жовтня 1996 р., м.Київ)). К. : Укр. Правнича Фундація, 1996. С. 119-120.